

YAŞAMA SEVİNCİNDEN İBARET OLAN ÇOCUKLARIMIZA SAHİP ÇIKALIM

Büşra Kanoğlu

GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI GENEL YAYIN
YÖNETMENİ VE YAZAR MİNE
SOYSAL İLE ÇOCUK EDEBİYATI
ÜZERİNE SÖYLEŞTİK...

Türkiye’de yazılı çocuk edebiyatı ne zaman başlamıştır? (Sözlü masal anlatımının köklü bir geçmişi var. Çocuk kitap yazarlığı bağlamında.)

Sözlü edebiyat geleneğinin çok güçlü olduğu topraklarda yaşıyoruz. Masallar, maniler, tekerlemeler, türküler; hepsi de kültürümüzün çok renkli yapıtaşları. Sevgiyi, umudu, korkuları, hayalleri dillendiren; kimi gülümseten, kimi yürek burkan bu kadim sözler sadece çocuklar için değil, tüm toplum içindir. Elbette yetişkinlerle birlikte çocuklar da hepsinden doğallıkla payını alır. Ancak, çocuklar için masalın nasıl kitaplaşması gerektiği başlı başına bir editörlük meselesidir. Günümüzde masal biçiminde kaleme alınan her metnin edebiyat olmadığını düşünüyorum ben.

Yazılı çocuk edebiyatımıza ilişkin ilk denemelere 19. yüzyıl sonlarında rastlıyoruz. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra toplumların yaralarını sarmasında, yeniden inşasında çocuk edebiyatı önemli bir dayanak olarak kabul görür. Özellikle 60’lı yıllarda tüm dünyada yükselen özgürlük hareketleri, çocuk edebiyatına da içerik ve biçim zenginliği katar. Ülkemizde 70’li ve 80’li yıllarda edebiyat ustalarımızın çocuklar için de hikâyeler, şiirler, romanlar yazmasının etkisi büyük olur. 90’lar, özellikle çocuk ve gençlik edebiyatı için eserler veren yazarların, çizirlerin ve yayınevlerinin ortaya çıktığı yıllardır. 2000’li yıllarda giderek güçlenen çocuk ve gençlik edebiyatımız, artık yayıncılığımızın da gülen yüzü haline gelir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte çocuk kitaplarının önemini kaybettiği şeklinde bir kanaat günümüzde pek çok kimsenin neredeyse diline pelesenk olmuş. Siz de bu kanıyı/kaygıyı taşıyor musunuz?

Ben bu görüşe katılmıyorum. Çocuk kitaplarının önündeki en önemli engel teknolojik gelişmeler de-

ğil, niteliksiz metinlerin kitaplaşması ve çocukların hiçbir edebi değeri olmayan, bu "sözde" kitapları okumaya zorlanmasıdır. Çocukların zevkle okudukları kitapları ellerinden bırakmadıklarına her gün tanık oluyoruz. Geleceğin dünyasını kuracak çocukların bizlerle aynı yaşama ve iletişim biçimlerini sürdürmesini, bizim gibi olmalarını, davranmalarını beklemekse büyük yanılgı. Çocukların hem dilleri, hayalleri, ufukları, hem de okuma, sorgulama, çözümleme yöntemleri değişiyor günden güne. Onları hak ettikleri gibi dinlemeye, anlamaya çabalamadan salt önyargıyla, kuşkuyla yaklaşmak, geleneksel kabul ve tutumları sürdürmeye inat etmek yetişkinleri onlardan daha da uzağa savuruyor. Oysa en çok bu sonsuz örselenmeler çağında, nesiller arası iletişim için de edebiyata daha çok güvenmeli, sunduğu olanakları yaşamlarımıza daha özgür, daha çok katabilmeliyiz.

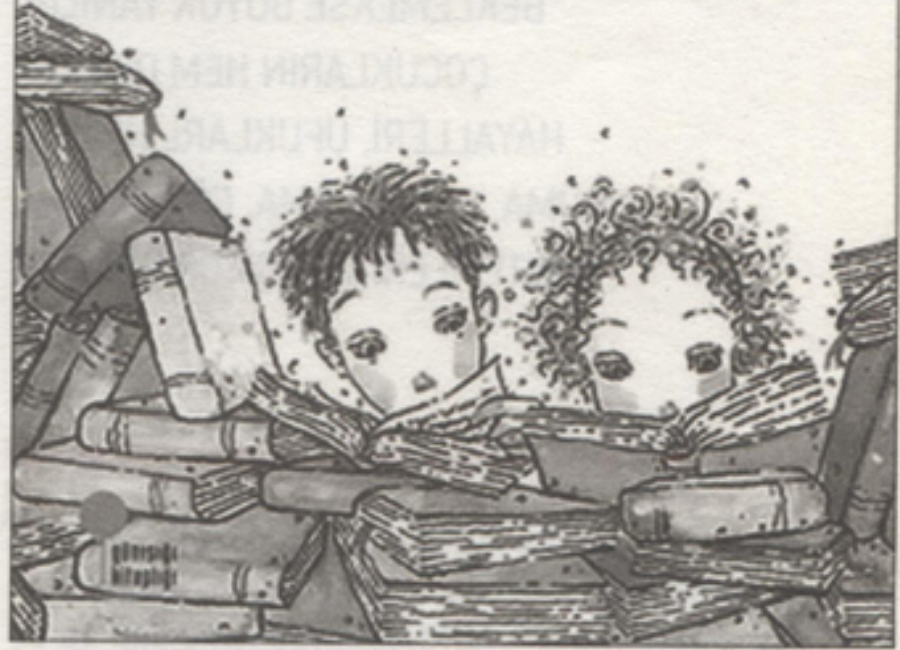
Edebî metinlerin değerler eğitimi konusunda bir görev yüklenmesi gerektiğini düşünüyor musunuz? Bununla aynı eksenle çocuk eğitiminde edebî metinlerin yeri ne olmalıdır?

Edebiyatın eğitime, yaratıcı yöntemlerle sürekli katılmasının önemi de, gerekliliği de çok büyük, üstelik çok da doğal. Çünkü edebiyat, insanın, dünyanın ve yaşama ait her şeyin anlam bulduğu belki de en güçlü kaynak. Öğrencilerin düşünsel ve duygusal gelişimleri için didaktik olmayan edebi metinlerin okunması, değişik yollar ve farklı yaklaşımlarla tartışılması ve içselleşmesi çok önemli. Değerler eğitimi, hayatın gerçeklerinden, haklardan ve özgürlüklerden bağımsız, ayrı bir konu değil. Edebiyat okumalarının, bunları harmanlayarak topluma sunmada vazgeçilmez ve benzersiz bir etkiye sahip olduğu açık. Elbette bu yapıcı etkiyi zorlamayla, sınav ve not korkusuyla değil, estetik ve düşünsel hazzı aramaya, yaratmaya çalışarak sağlayabiliriz.

Günüşiği Kitaplığı, işte bu bakış açısıyla 2010'dan bu yana öğretmenler ve kütüphaneciler için Eğitimde Edebiyat Seminerleri'ni düzenliyor. Her yıl Mart ayında bir okulun ev sahipliğinde gerçekleşen tamgünlük seminerlerde eğitimciler, bir yandan ustalardan, uzmanlardan edebiyat hakkında sunumlar dinliyor, öte yandan da öğrencileriyle birlikte yaptıkları yaratıcı okuma uygulamalarını meslektaşlarıyla paylaşıyorlar. Bu seminerlere her yıl ülkenin dört bir yanından daha çok eğitimcinin katıldığını görmek çok sevindirici. Çünkü edebiyatla ilgilenmeyen, okumaktan haz duymayan eğitimcilerin, çocuklara edebiyat sevgisi taşımasını, onları

edebiyata, kitap okumaya heveslendirmesini beklemek olanaksız. Edebiyatın yaratıcı yollarla eğitim öğretime katılması konusunda mesleki gelişim sağlamayı hedefleyen seminerlerin onuncusunu 4 Mart 2017'de FMV Işık Ortaokulu'nda **düzenliyoruz**. Eğitimcilerimizin şimdiden ajandalarına yazmasında yarar var.

MİNE SOYSAL EYVAH KİTAP!

Çocuk kitabı yazarlığı özellikle çok yakın bir zamana kadar hafife alınmaktaydı. Gözlemlerinizden hareketle hâlen böyle bir algının olduğunu söyleyebilir misiniz?

Ne yazık ki, böyle bir kanı hâlâ yaygın. Çocuk kitabı deyince basit, sıg, kolay olan anlaşılabilir. Üstelik sadece toplumun büyük çoğunluğu değil, edebiyat çevreleri de bu yanılgı içinde. Oysa çocuklar ve gençler için edebiyat yazmak da, kitaplaştırmak da düşünülenin tersine son derece zordur. Farklı yaşların dil ve anlam evrenini genişleten, merak uyandırıcı, okuma hevesi yaratan kitaplar yazmak ve yayımlamak bambaşka bir adanmışlık, çok ciddi bir emek ve uzmanlık gerektirir. Günüşiği Kitaplığı, 20 yıldır dünya ve ülkemiz edebiyatından

yayımladığı çağdaş eserlerle bunun ne anlama gelmesi gerektiğini tanımlayan değerli bir koleksiyon oluşturdu. Bir yandan güçlü yeni kalemler keşfederken, bir yandan da çağdaş edebiyatımızın önemli yazarlarının çocuklar ve gençler için de özgün kitaplar yazmasına önayak oldu. Çocuk ve gençlik edebiyatı alanının her yaşta okuru birleştiren ortak bir haz yaratabildiğini, alanın asıl ayrıcalığının kitaplarını yetişkinler gibi çocukların ve gençlerin de okuyabilmesi olduğunu örnekledi.

GELECEĞİN DÜNYASINI KURACAK
ÇOCUKLARIN BİZLERLE AYNI
YAŞAMA VE İLETİŞİM BİÇİMLERİNİ
SÜRDÜRMESİNİ, BİZİM GİBİ
OLMALARINI, DAVRANMALARINI
BEKLEMESİN BÜYÜK YANILGI.
ÇOCUKLARIN HEM DİLLERİ,
HAYALLERİ, UFUKLARI, HEM DE
OKUMA, SORGULAMA, ÇÖZÜMLEME
YÖNTEMLERİ DEĞİŞİYOR GÜNDEN
GÜNE.

Yabancı dilden Türkçeye eser kazandıran bir yayıncı kimliğiyle çocuk kitaplarında yaşanan çeviri problemlerinin neyden kaynaklandığını ve bu problemlerin neler olduğunu söyleyebilir misiniz?

Çeviride de sorun aynı. "Çocuk kitabı basittir, kolaydır, nasılsa yapıveririm" yanılgısı çeviri için de geçerli. Yayınevimize her gün gelen sayısız çevirmenlik başvurusu, falanca dilin eğitimini aldığını, dolayısıyla çeviri yapabileceğini ve çocuk kitaplarından "başlamak" istediğini ifade ediyor. Çünkü aynı yanılgıyla çocuk kitaplarının basit ve kolay olduğu sanılıyor. Yetkin çevirinin kaynak dil kadar, belki ondan da çok Türkçe yeterliliği ve edebiyat birikimi gerektiğinin farkında değiller.

Eserlerinizde çocuğu saygı duyulması gereken bir birey olarak ön plana çıkarıyorsunuz. Bu kitaplarınızda çocuğu özne kılmanızın bir yansıması olabilir mi?

Çocuk, dünyadaki bütün canlılar gibi yaşama sevincinden ibaret bir kristal gibi. Çocuk, yetişkin dünyanın ezip yoğuran tüm yargılarından, gerekli gereksiz sistemler ve doktrinlerden henüz uzaktadır. Saf, doğal ve açıktır, sevinç ve sevgi doludur. Tüm canlılar gibi ilgiyi, şefkati, sevgiyi sonsuzca hak edendir. Bence çocuk en çok saygı duyulmayı, küçük görülmemeyi, ciddiye alınmayı hak eder. Dünya hâlâ dönüyorsa, çocukların soruları, merakları ve anlam arayışları sayesindedir.

İşte böyle düşündüğüm için, geleceğe dair ne umudum varsa onlar sayesinde birikiyor. Yaşama tutunmamın, kötülüklere direnmemin, ömrünü üretken, iyi bir insan olarak sürdürme inadımın nedeni onlardır. Adil, eşit, barış içinde yaşanılabilir bir dünya hayalimi çocuklar koruyor, mümkün kılıyor. Ben çok şanslı biriyim. Çünkü dünyanın en acımasız, en dürüst, en zeki ve en sadık okurları için yazıyorum. Onlar için hayaller kurmak, yazmak, onlar tarafından okunmak, onlarla buluşmak, birlikte düşünmek, tartışmak muhteşem bir iyilik duygusu katıyor bana. Bu karanlık dünyada soluk almamı sağladıkları için, doğallıkla benim hikâyelerimin öznesi de hep onlar oluyor belki de.

Son yıllarda MEB "Yazarlar Okullarda" uygulaması başlattı. Bu konudaki fikriniz?

İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Yazarlar Okullarda Projesi, her yaş için edebiyatı yücelten olumlu bir girişim olarak başladı. Hatta olumlu etkisi başka illere de yayıldı. Proje sayesinde özellikle ilk iki yıl, edebiyatımızın önemli yazarlarının, çocuklar ve gençlerle kucaklaşması sağlandı. Pek çok okulda öğrenciler, kitaplarını okudukları yazarlarla buluşarak onları tanıma, konuşma, tartışma şansını yakaladı. Ben de o yazarlardan biriydim ve belirlenen ilçelerde bir dizi etkinlik yapmıştım. Gittiğim okulların bazısı ilk kez böyle bir etkinlik düzenliyor, öğrencilerine belki de ilk kez entelektüel buluşmaların olanağını sunuyordu. İlk yıllar öğrenciler de, yazarlar da, eğitimciler de büyük bir coşku duydu bu buluşmalardan.

Ne ki, sonrasında bu büyü bozuldu. Önce bazı kitapların "uygunsuz" bulunduğunu, yazarlarının planlanmış etkinliklerinin engellendiğini; sonra da edebiyat kitaplarının yerini amaçlı yazılmış niteliksiz kitapların aldığını duyar olduk. Sonuçta, edebiyata, okura ve düşünceye özgürlük tanımayan sansürle gölgelenen; başlangıç amacını, anlamını yitiren bir projeye dönüştü. Okullar yaz tatiline girmeden önce de projenin yine İl Milli Eği-

tim Müdürlüğü tarafından resmen iptal edildiğini öğrendik.

100 Temel Eser uygulaması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Niyet güzeldi belki, ama 100 Temel Eser Listeleri'nin gerek planlamasında gerekse uygulamasında ciddi sorunlar var. Öncelikle listelerin "vafat etmiş" yazarlardan belirlenmesi büyük bir sorun yarattı. Çağdaş edebiyatımızın en önemli isimleri "yaşadıkları" için listeye giremedi. Seçilenlerin çoğu edebiyat tarihinin başyapıtlarından. Ancak, okuma kültürü hasarlı ülkemizde, edebiyat ve felsefe işbirliğinin yararlarını içselleştirmemiş temel eğitimde, okuma keyfinden hayli uzak öğrencilere bu tür metinlerin zorunlu okutulması gözle görülür bir erozyona neden oldu. Çağdaş çocuk ve gençlik edebiyatını özgürce sunamadığınız bir eğitim öğretim yaşamında, sadece "klasik" metinlerin okunmasını dayatmak ve çıkarsamalarını da illaki didaktik söylemlere dayandırmak, çocukları edebiyattan da, okuma ediminden de soğutuyor. Üstelik piyasada bulunan 100 Temel Eser seçkilerinin çoğunun kaynak metinleri amaçlı değiştirilerek, eksiltilerek, gerekli editörlük çalışması yapılmadan, özensizce yayımlandığını görmekse ayrıca çok üzücü.

Her yıl 6, 7, 8. sınıf öğrencilerine yönelik "Zeynep Cemali Öykü Yarışması" düzenliyorsunuz. Bunun çocuk edebiyatına katkısı oluyor mu? Oluyorsa nasıl?

Öykücü Zeynep Cemali'yi 2009 yılında, veriminin doruğundayken çok erken kaybettik. Cemali, çocuk edebiyatımıza ustalara yakışan bir dil ve anlatım zenginliği katan 8 kitap bıraktı ardında. Onun yüreği öncelikle ve daima çocuklar için çarpardı. Çocuklar da onu çok sevdi. 4 roman ve 4 öykü kitabı, bugün de en çok okunanlar arasında. Yokluğunda geçen yıllarda da sayısız yeni okur edinmeyi sürdüren değerli yazarımızın anısını çok sevdiği çocuklarla yaşatmak için adına bir öykü yarışması düzenlemeye karar verdik.

Günışığı Kitaplığı'nın, 2011'den beri her yıl gerçekleştirdiği Zeynep Cemali Öykü Yarışması'na 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri katılabiliyor. İlk gençliğe adım atan çocukları duygu, düşünce ve gözlemlerini yazarak ifade etmeye özendiren yarışma, zengin ve doğru Türkçe kullanımının yerleşmesine katkı sağlarken, geleceğin yazarlarının yetişmesinde öncülük ediyor. Yarışmanın her yıl değişen teması, Cemali'nin bir kitabından seçilen kılavuz cümleyle belirleniyor. Milli Eğitim Bakanlığı'nın

yurt genelinde duyurduğu yarışmaya her yıl hemen her il ve ilçeden yüzlerce öykü geliyor. Öyküler, yıldan yıla değişen ve usta edebiyatçılardan oluşan seçici kurullar tarafından titizlikle değerlendiriliyor. Ödül töreni, Günışığı Kitaplığı tarafından her sonbaharda gerçekleştirilen yıllık yayıncılık konferansı Zeynep Cemali Edebiyat Günü kapsamında İstanbul'da yapılıyor. Törene İstanbul dışından katılacak öğrenciler, velileri ve öğretmenleri,

yayınevimizin davetlisi olarak ağırlanıyor. Yarışmada ödüllendirilen ve dikkat çeken öyküler, yıllık hazırlanan ve ücretsiz dağıtılan Ödüllü Öyküler Kitapçığı'nda yayımlanıyor.

2016 yılında öyküler "adalet" temasında yazılmıştı. Yarışmanın yedinci yılı olacak 2017'nin teması, Cemali'nin Çılgın Babam kitabından alıntılanan, "Dünyanın kaç bucak olduğunu birlikte öğrenmişlerdi." Cümlesinden yola çıkılarak "dayanışma" olarak belirlendi. Yeni yılın seçici kurulu; Faruk Duman, Feridun Andaç, Gaye Boralıoğlu,

Müge İplikçi ve Müren Beykan'dan (ProjeBaşkkanı) oluyor. Son başvuru tarihi 23 Mayıs 2017.

Hangi branştan olursa olsun edebiyatsever öğretmenlerin ve kütüphanecilerin 6, 7 ve 8.sınıf öğrencilerini yeni eğitim öğretim yılında "dayanışma" öyküleri yazmaya heveslendirmesini bekliyoruz. Çünkü, böylesi nitelikli yarışmalara hazırlanan, arzuyla katılan öğrencilerin gelecekte hem okurluk, hem de yazarlık yolunda dikkat çekici bir gelişim sürdürdüğüne, algı, ifade ve iletişim becerilerinin arttığına tanık oluyoruz.

Çocuk tacizlerinin ayyuka çıktığı bir dönemden **geçiyoruz. Bunun çocuklarda bıraktığı / bırakacağı** izler hakkındaki düşünceleriniz nedir? Buna bağlı olarak **çocukları kitaplar aracılığı ile koruyabileceğimize inanıyor musunuz? Sizce bu durum çocuklara, özellikle çocuk kitaplarında nasıl anlatılmalı?**

Çocuk tacizi, çocuk haklarının her yol ve biçimde ihlali, tüm dünyanın ortak felaketi. İnsan haklarından nasibini alamayan bizimki gibi toplumlarda çocuk haklarından söz etmekse elbette mümkün değil. Çocuklar her geçen gün daha ağır koşullarda yaşamak zorunda bırakılıyor. Savaşın kanlı pençesinden kurtulmak için evlerinden, bahçelerinden, okullarından, kısacası çocukluklarından oluyorlar. Ailelerinin parçalanışını, ölüşünü izliyorlar. Çaresizlik, korku ve endişe içinde yaşama tutunmaya çabılıyor, sürekli şiddet görüyor, tacize uğruyorlar. Ya-

şadıkları travmaların izini ömür boyu silemeyecekler; hep eksik, hep mutsuz hissedecekler. Bu korkunç bir şey! Eğitimsizlik, bilimim ve sanatın yoksunluğu öncelikle çocukların, gençlerin yaşamını kâbusa çeviriyor, geleceklerini elinden alıyor.

ÇOCUKLARIN TACİZ KONUSUNDA BİLİNÇLENMESİNİ SAĞLAYACAK, KENDİLERİNİ KORUMAYI ÖĞRETECEK OLAN AİLEDİR, OKUL EĞİTİMİDİR. ÖNCELİKLE YETİŞKİNLER İÇİN KAPSAMLI EĞİTİCİ YAYINLAR HAZIRLANMALI, HEM KURUMLAR HEM BİREYLER İÇİN TOPYEKÛN, SÜRDÜRÜLEBİLİR EĞİTİMLER GERÇEKLEŞTİRİLMELİDİR. BU, GELECEĞİMİZ İÇİN ACİL VE HAYATİ SORUMLULUĞUMUZDUR.

Bu ağır koşullarda edebiyattan, çağdaş çocuk kitaplarından tek başına somut bir yarar ummak tabii ki zor. Ancak, edebiyatın gündelik yaşamda görünmez olanı anlatan, duvarların arkasını görünür kılan, yaşamı yücelten benzersiz anlam evreni, her yaştan insan gibi çocuklar ve gençler için de sakinleştirici, iyileştirici, umut vericidir. Edebiyat okuyan, edebiyattan zevk alan insanların nezaket, sevgi, saygı, anlayış biriktirmesi, bu erdemlerle donanması olağandır. Okumak, ruhun sessizliğe kavuşması, bilinmez ama güvenli bir evrende özgürce dolaşmak demektir. Bu olumlu etkiye yetişkinler kadar çocuklar da muhtaçtır.

Ben, çocuğa görelilik bağlamında iyi yazılmış, kitaplaşmış her konunun çocuk edebiyatında yer bulabileceğini inanıyorum. Çocuk tacizi ve şiddet de, tüm dünyada ana ya da alt tema olarak çocuk kitaplarına çoktan sızdı. Yaratıcı yazarların kendilerini bu ağır konudan uzak tutması mümkün değil. Ancak, bu korkunçluğu çocukların değil, asıl yetişkinlerin okuması, tartışması ve acilen ortadan kaldırması gerektiği açık. Ne yazık ki, ülkemizde okul da, aile de şiddet ve tacizin sıklıkla yaşandığı, üstelik gizlendiği kurumlar. Oysa çocukların taciz konusunda bilinçlenmesini sağlayacak, kendilerini korumayı öğretecek olan ailedir, okul eğitimidir. Öncelikle yetişkinler için kapsamlı eğitici yayınlar hazırlanmalı, hem kurumlar hem bireyler için topyekûn, sürdürülebilir eğitimler gerçekleştirilmelidir. Bu, geleceğimiz için acil ve hayati sorumluluğumuzdur.